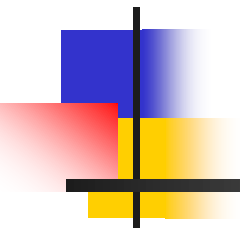

Meggyőzéstechnika

Mi a kommunikáció ?

Bevezető kérdések

- Mi a kommunikáció elsődleges funkciója?
- Mi történik a kommunikáció során?

21. Mi a kommunikáció legnagyobb jelentőséggel bíró szerepe?

- Tények, ismeretek ... közlése
- Mások mentális állapotának a megváltoztatása.
- Mások manipulációja (-).
- Konfliktusok erőszakmentes megoldása.
- A meghitt... kellemes hangulat

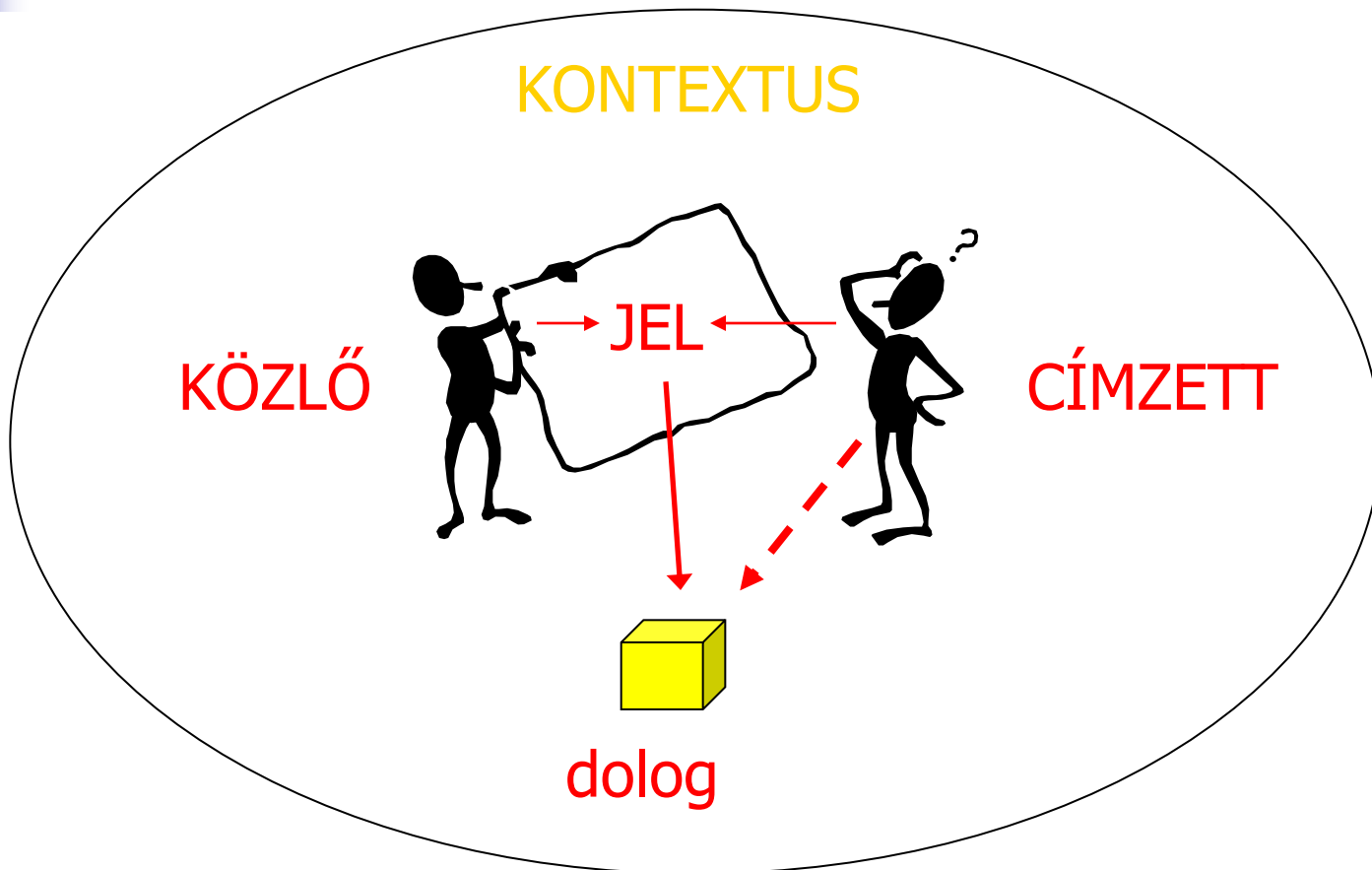

A klasszikus elképzelés

- a kijelentő mondatokra koncentrálnak
- ezek a külvilágra vonatkoznak, arról tesznek igaz vagy hamis állításokat
- a mondatbeli szavak a külvilágbeli tárgyakra vonatkoznak (referálnak)
- céljuk a világ (objektivitásra törekvő) leírása

A klasszikus elképzelés

**VIGYÁZAT
AZ ÉPÜLET
NAGYFESZÜLTSGGEL**

VÉDVE!

Mi a gond a klasszikus elképzeléssel?

- Az általunk vizsgálandó jelenségek jelentős része egyáltalán nem a világ leírásának céljával jött létre.
- (Mire vonatkozik az előző szöveg? Lehet-e egyáltalán igaz vagy hamis?)
- A jelek, az üzenet maga csak egy bizonyos értelmezési kontextusban dekódolható.

A nyelv funkciói

Bühler & Popper

- 1. Kifejező (minden viselkedés kifejez belső állapotot)
  - 2. Kommunikatív (pragmatika, a nyelv cselekvés aspektusa)
  - 3. Leíró v. közlő (klasszikus elképzelés)
  - 4. Kritikai v. érvelő
-
- Egy magasabb funkció használatát, mindig kíséri az alacsonyabb funkciók megjelenése.
    - Ha leírok, kommunikálok és kifejezek is
    - Ha érvelek, leírok, ha leírok kommunikálok, stb.

Pragmatika

A kommunikáció cselekvés aspektusa

A **tényközlő funkció**kon kívül, milyen további funkciói vannak a közlésnek?

A pragmatika a nyelvi jelek és használóik közötti viszonyt vizsgálja.

Az alapkérdés itt: hogyan hat a **nyelvhasználat** a nyelvi jelentésre?

Miért kommunikálunk?

(A szociálpszichológiai szemlélet)

- Azért, hogy a világra vonatkozó leírásokat cseréljünk?
- A beszélő azért beszél, hogy szándékainak megfelelő változásokat idézzon elő a társas világban.
- A társas világ megváltoztatásához pedig az egyik kiemelt jelentőségű út az emberek **mentális állapotának** megváltoztatásán át vezet.
  - Egy meteor is megváltoztatja. Az is kommunikál ?

Beszédaktusok

- A beszédaktus-elmélet a **nyelvben végrehajtott cselekvés** jellegű jelenségekre helyezi a hangsúlyt. Számos olyan ige van, ami bizonyos feltételek között, szabályok és formulák szerint kimondva egy cselekedetet hajt végre.
- -> **Performatív igék** -> **Performatív megnyilatkozások**:
  - „*Esküszöm, hogy holnapra kész leszek mindennel.*”
  - „*A tárgyalást ezennel megnyitom!*”
  - „*Akkor kezdjük el az órát!*”
- Ezeket szembeállíthatjuk a **konstatív megnyilatkozásokkal**. Ezek leírásokat, megállapításokat fejeznek ki. Ugyanakkor ezek is beszédaktusok. Az állítás aktusát fejezik ki.
  - „*Béla elkészült a munkával.*”, „*Hat óra van.*”

Beszédaktusok

- A beszédaktusok a nyelv társadalmi, intézményes-konvencionális területét képviselik. Olyan aktusokat hajtanak végre, amiknek csak az emberi világ szerkezetéből következően van értelmük:
  - **lokúciós aktus:** a megnyilatkozás **kimondás**ának aktusa. Általában tartalmaz egy propozicionális, leíró jelentésű részt. („*Esküszöm, hogy az asztalon van.*”)
  - **illokúciós aktus:** az az interperszonális cselekvésmozzanat, amelyet a megnyilatkozás kimondásával végrehajtunk. Ezt a beszélő szándékai határozzák meg, vagyis az, hogy **milyen cselekvést kívánt végrehajtani**. („*Esküszöm...*”)
  - **perlokúciós aktus:** arra vonatkozik, hogy az illokúciós aktus, milyen hatással van a hallgatóra. Az ilyen hatásnak csak utólagos leírása lehetséges: „*meggyőztem, hogy...*”, de explicitté nem lehet tenni: „*meggyőzőm önt, hogy...*”* . (ez tul. kihívó viselkedést kommunikálna)

Beszédaktusok

- A beszédaktusok **érvényességi feltételei**:
  - A beszédaktusok, **nem igazak vagy hamisak, hanem sikerültek vagy sikerületlenek, érvényesek, érvénytelenek.** Ahogy a normális cselekvésnél, itt is előfordulhatnak hibák, balfogások.
  - A performatív megnyilatkozások sikerültségéhez ugyanakkor, **bizonyos kijelentésekenek igazaknak kell lenniük.** Ahhoz, hogy megígérjek valamit pl.: ki kell mondanom egy bizonyos formulát, egy bizonyos helyzetben. Ha az ezt az eseményt leíró mondatok igazak, az ígérés aktusa sikeres.
  - A céljuk a befogadó mentális állapotának megváltoztatása. (Attól akinek megígértem, hogy elhozom a könyvét elvárható, hogy számítson a találkozónkra.)

Mentális állapot megváltoztatása mint cél

- A mentális állapot magában foglal különféle mentális tartalmakat
  - Ismereteket, hiedelmeket
  - Érzelmeket, érzelmi viszonyulásokat
  - Készségeket, cselekvési hajlandóságokat
    - Ezek általában összefonódottan vannak jelen
- Tehát a tényközlés, vigasztalás, dicséret, felszólítás, ígéret stb. a mentális állapot megváltoztatásának speciális esetei, amelyek különféle tartalmakat vesznek célba.

Sikeres kommunikáció

- A sikerességet a kommunikátor szempontjából értelmezzük.
- **A kommunikátor szempontjából sikeres kommunikáció feltétele az, hogy a társas világ a szándékainak megfelelően alakuljon.**
- Ez a hallgatók (beszéd)cselekedeteiben mérhető le (amennyiben a hallgatók a komm. szándékainak megfelelő viselkedéstendenciát mutatnak).
- A sikeres kommunikációhoz a hallgatónak valahogyan meg kell értenie azt, hogy mit is várnak el tőle!
- Ennek a megértési folyamatnak a mechanizmusai nem feltétlenül tudatosak.

A hallgató lehetséges válaszaik sikeres meggyőzés esetén

- **Cselekvéses (konatív) válasz:** a kampány eredményeként a választók a megfelelő helyre teszik az ikszet.
- **Megismerésbeli (kognitív) válasz:** a kampány eredményeképpen a választók fel tudják idézni a költségvetés sarokszámait és a kocsmái, valamint családi vitákban érvként tudják használni.
- **Érzelmi (affektív) válasz:** a kampány eredményeként a választók bizonyos csoportokkal és attitűdtárgyakkal kapcsolatban érzelmeket fejlesztenek ki. Egyes politikusokat, intézményeket megutálnak, másokat esetleg megkedvelnek.

Rövid- és hosszú távú hatás

- „Rakd a helyére a kalapácsot!”
  - Egyszeri, azonnali (behódolás)
- „Minden este rakd a helyére a kalapácsot, különben baj lesz!”
  - Rendszeres, amíg a fenyegetés fennáll (behódolás)
- „Tanuld meg, hogy a jó munkásember minden este a helyére teszi a kalapácsot.”
  - Életreszóló hatás (internalizáció)

A kommunikáció sikerültségének a mértéke

- Mennyire tükröződik a célszemély *viselkedésében* a kommunikátor szándéka (szemben a *beszédével*)?
  - Internalizáció történik, vagy behódolás?
- Mennyire *tartós* a célszemély viselkedésében elért változás?
- Mennyire *átfogó* a célszemély viselkedésében lezajlott változás? A hiedelmeinek, érzelmeinek mekkora körére terjed ki?
- A marketing egyik legfontosabb jelensége, hogy a kommunikáció sikerességét pénzben kifejezhető módon mérhetővé kell tennie, hiszen a reklámkommunikáció pénzbe kerül.

A kétértelműség problémája a kommunikáció során:

- Honnan tudjuk mit jelent?
  - „béla a hajón gondolkodik”, „our mothers bore us”
    - (1) kétértelmű mondatok
  - „az volt a hab a tortán, amikor az In-Kalosok rázoomoltak Ferire, akit eddig csak azért nem vettek észre, mert még a lélegzetét is visszatartotta. Mit is tehetett volna egy jubileumi rakétával a füle mögött...”
  - „Ja Béla, jól megvan, szereti a munkahelyét és még nem csukták le.”
  - „Az est nagy barna pók”, „Richard egy oroszlán”
    - (2) a kontextus függvényében értelmezhető mondatok
- És honnan tudjuk, hogy mit jelent?
- (1) **konvenció** alapján (2) **KONTEXTUSBÓL** !

I. Jakab és a kétértelműség

1605-1606: A **Puskapor-összeesküvés** után.

- **I. Jakab**, angol király, kötelező **hűségesküt** ír elő a magukat katolikusnak valló alattvalói számára.
- Részlet a szövegből: „*Mindezeket világosan és őszintén elismerem és megfogadom, az általam kimondott szavaknak megfelelően, és ugyanezen szavak világos és hétköznapi jelentésének és értelmezésének megfelelően, bármiféle **ekvivokáció** [kétértelmű beszéd], vagy elmebeli és más típusú elhallgatás nélkül.*”
- Vajon mi lehetett az oka egy ennyire különös kitételnek az eskü szövegében ?

I. Jakab és a kétértelműség

- Az angol jezsuiták egyik előjárója megírja az **Értekezés az ekvivokációról** című művét. 1595: egy katolikus úrnő feladja Robert Southwell jezsuita költőt. Azzal vádolják, hogy arra tanít másokat, hogyan tartsanak vissza információt a hatóságoktól.
  - „Az **ekvivokáció** a[z otthonukban jezsuitákat rejtegető] *katolikus háziurak és hölgyek számára hasznosnak vélt védekezési módszer...*”
    - „*Rejteget-e ön jezsuitákat?*” – „*Nem, hacsak rajta nem állok éppen egyen.*” (a pincében jezsuiták vannak)
    - „...módok arra, *hogyan titkolhatjuk el az igazságot, anélkül, hogy hazudnunk kellene...*” (A lelki üdvüket féltik.)
    - „...a válaszadó fő célja nem az, hogy ténylegesen becsapja a kérdezőt, hanem hogy magát mentse azzal, hogy eltitkol egy igazságot, amit nem szabad elárulnia. Tulajdonképpen *ezzel csak hagyjuk, hogy a másik félrevezetődjön, nem mi csapjuk be...*”

Kétértelműség és nyelvelmélet

- *„Rejteget-e ön jezsuitákat?” – „Nem, hacsak rajta nem állok éppen egyen.”* (a pincében jezsuiták vannak)
  - **Nincs valami baj a jezsuiták megoldási kísérletével?**
  - Mindannyiunk számára világos talán, hogy amennyiben a rejtegető lebukik, a király emberei nem fogják azt mondani, hogy *„tulajdonképpen igazat mondott”*. Az is kétséges, hogy a módszer Isten számára elfogadható-e.
  - De pontosan mi vele a baj?
  - És vajon miért volt elfogadható az ekvivokáció-tan a korabeli angol katolikusok számára?
- Az **ekvivokáció-tan mögött egy olyan nyelvelmélet állt, ami a nyelv leíró, adatközlő funkcióját helyezte előtérbe**, ezért nem tudott számot adni arról a problémáról, amire rákérdezünk.

Kétértelműség és nyelvelmélet

- Hogy ez mennyire nem volt szerencsés a jezsuitákra nézve sem, azt jól mutatja Jakabnak a puskapor-összeesküvés utáni propagandája:
  - A király egy **kétértelmű levél** megfejtésével leplezte le a puskaporos összeesküvést, amit később így kommentált:
„...azonnal felfogtam benne bizonyos baljós kifejezéseket, hétköznapi mondatszerkezetük ellenére is (és biztos vagyok benne, hogy ezt sem papok, sem egyetemet végzett ügyvédek nem így értelmezték volna)...”
  - Állítólag ehhez isteni sugallatra volt szüksége. Viszont egy király, akit Isten ilyen figyelemre méltat, nyilván az ő kegyelméből uralkodik...
- Valószínű, hogy egy **alternatív, nem kétértelműségben, hanem kontextus-függőségben gondolkodó nyelvelmélet** felhasználása **az egész helyzetet alapvetően megváltoztatta volna**. A kontextus, mint nyilvánosan hozzáférhető támpont, elvette volna a fenti misztikus konklúzió lehetőségét is.

A társalgás logikája és a kontextus

- **Implikatúra** (célzás, sugallás):
  - „*amit B implikál, más, mint amit B mond”*”
  - Példa: (A mondja C-nek B-ről):
„jól van, szereti a kollégákat és még nem került börtönbe”
  - A „mond” estében a kimondott szavak szó szerinti jelentése értendő. **Amit valaki implikál, azt nem „mond”-ja.**
- A **kétértelműség** esete Grice szerint **egyértelműen megkülönböztethető az implikálás esetétől.** A kétértelmű megnyilatkozás két értelme *külön-külön*, önmagában a szó szerinti jelentés szférájába esik. (*„Béla a hajón gondolkodik”*)

Társalgás logikája

TÁRSALGÁSI IMPLIKATÚRA

- A társalgás közös erőfeszítés, **közös célt** feltételez.
  - Ez alapján mindig vannak olyan lépések, amelyek aktuálisan ehhez képest nem odaillőek.
  - Ahhoz, hogy ez igaz legyen szükséges egy általános elv, amit a társalgás résztvevői várhatóan követnek.
- Általános elv: **EGYÜTTMŰKÖDÉSI ALAPELV**, melynek speciális **maximákat** rendelhetünk alá:
  - **mennyiség** (ne adjunk túl kevés, vagy túl sok információt)
  - **minőség** (amit mondunk, ne legyen hamis, legyen empirikusan alátámasztható)
  - **relevancia** (arról beszéljünk, amiről szó van)
  - **modor** (kerüljük a homályosságot, kétértelműséget, törekedjünk tömörségre, rendezettségre)

Társalgás logikája

- **A társalgási implikátum levezetése:**

„A” társalgásilag implikálja „q”-t, „p”-t mondva akkor, ha:

1) „A” követi a maximákat.

2) szerinte „q” kell ahhoz, hogy „p” mondását (1)-el összhangba hozza. (p=„hab a tortán”, q=„a legjobb rész”)

3) „A” szerint „B” kompetenciája tartalmazza (2) feltételezését.

- A fenti típusú levezetéshez támaszkodni kell:

- a szó szerinti, konvencionális jelentésre

- a maximákra

- kontextusra, körülményekre

- tudni kell, hogy minden releváns információ hozzáférhető minden résztvevő számára

- Ilyen módszerrel ismerjük fel a metafora, irónia, stb. eseteit.

- „béla egy disznó”, „Józsi egy igaz barát, végülis csak a TV-t lopta el, a bútoraimat itt hagyta.”

Mikor kommunikálunk?

- Egy megnyilatkozás, akkor **kommunikációs kísérlet**, ha ezekkel a feltételekkel jött létre:
  - 1) A beszélőnek megnyilatkozásával szándékában áll egy adott hatást kiváltani.
  - 2) A beszélőnek szándékában áll, hogy az előbbi (1) szándékot a hallgató felismerje.
  - 3) A beszélőnek az is szándékában áll, hogy a (2) szándék szerepet játsszon az (1) szándék felismerésében.
- Ebben a meghatározásban nagy szerepe van a tudatosságnak, vagyis a **szándékosság**nak.
- Ha valami úgy vált ki belőlünk egy hitet, hogy nem ismerünk fel a hit kiváltására irányuló szándékot, akkor nem veszünk részt kommunikációban. (Az ásítás pl. nem kommunikál, hanem álmoságot jelez indexikus módon)

Az angol jezsuiták kontextusban

- Most már talán világos, hogy mi volt az ekvivokáció-tan hibája!
  - Abban a társalgásban, ahol elhangzik:
„Rejteget-e ön jezsuitákat?”
„Nem, hacsak rajta nem állok éppen egyen.”
  - elvileg megsértésre kerül a relevancia maximája, valamint a modor maximái közül az, hogy kerüljük a kétértelműséget.
  - Ugyanakkor a másik fél számára úgy jelenik meg a mondat, mint amivel a házigazda viccel. Megsérti a mennyiség maximáját, fölöslegesen felhívja a figyelmet egy nyilvánvaló állapotra, miszerint ő nem áll egyetlen jezsuitán sem. Legalábbis ez az, ami a beszélő szándékaként megjelenik a hallgató számára.